

II. lelőhely: A feltárás a két homokhát és a köztük lévő mélyebb rész D-i végét érintette. A lelőhely ezen részén korábban akácok helyezkedtek el. A korábbi talajművelés, az erózió illetve az akácok kivágása erős mértékben bolygatta és ez által pusztította a finom homokos talajú lelőhelyet. A gépi humuszolás és a feltárás során is számos, objektumhoz már nem köthető szórvány leletanyagot (őskori kerámiatöredékek, obszidiánpenge töredékei) találtunk a felszínen. A vizsgált 13 jelenség nagy része geológiai jelenségnek illetve jelenkori beásásnak/bolygatásnak bizonyult. Négy régészeti jelenséget azonosítottunk, de ezek is már csak a korábbi őskori megtelepedés földbe mélyedő objektumainak a legalja volt. A lelőhely ezen része nagy mértékben megsemmisült.

A geodéziai mérések alapján az I. lelőhelyen 1965,4 m²-t, a II. lelőhelyen 1735,6 m²-t tártunk fel.

KISJUHÁSZ VIKTÓRIA

83. Csanádapáca, Kisapáca

(Békés megye) B

2008. április 23-án helyszíni szemlét végeztünk a Maros hordalékkúpjain található bronzkori földvárak területén. A földvárat szinte majdnem minden oldalról víz folyta körbe; D-i oldalán lapos a terület, amely esősebb időkben víz alatt állhatott. A sánc egy igen lapos ovális formát mutat, külső felülete sárga; Ny-i vége, a dűlőtől közvetlenül D-re paticsos. A sánc vonulata igen jól megmaradt, végig követhető volt. Szinte az egész területet bejártuk, rajta kevés bronzkori edénytöredéket találtunk.

Munkatárs: Lichtenstein László.

RÓZSA ZOLTÁN

84. Csoma, temető

(Somogy megye) Ő

A Somogy megyei régészeti topográfiához végzett 1975-ös kérdőív pusztatemplomokra vonatkozó kérdésére válaszolva Csomán a temetőben lévő kápolnát jelölték meg ilyenek. Március 17-én középkori leleteket nem találtam, de a temető Ny-i bejárata közelében fekvő sírok földjéből több őskori cserepet szedtem össze.

K. NÉMETH ANDRÁS

85. Csókakő, vár

(Fejér megye) Kö, Kú

A 2008. július 7. és augusztus 1. között, az NKA Műemléki és Régészeti Kollégiumának anyagi támogatásával zajló kutatási program célja az alsóvár (1960–62. évi II. régió) kaputornyára irányuló munkák befejezése és az alsóvár újabb sávban történő feltárása volt.

A 15. századi gótikus kaputorony a vár eddig ismert legértékesebb műrészleteket őrző eleme (felvonóhidascsapórácsos kapuzat). A korábbi kutatások (1960–62, 1997–2000) részleteiben már érintették, majd 2007-

ben – belső terének és K-i előterének megkutatásával – teljesen feltártuk. Az ideai kutatás – egy, a torony D-i homlokzata mentén nyitott szondával – a torony és a vár D-i kettős főfalrendszere időrendi viszonyának tisztázását tűzte ki célul. Ennek során (a tavaly észlelteket megerősítve) megállapítást nyert, hogy az alsóvár D-i főfal-rendszerének belső (É-i) síkja a 15. századi toronnyal egykorú, azzal egybeépült. A torony DK-i sarkához csatlakozó, keskeny felmenő falcsont – mely az 1995–96. évi műemléki helyreállítás során rézsús lefuttatást nyert – nem értelmezhető a torony „föltetős” fedésű őrszobafalának, hanem a 15. századi alapfalra ültetett gyilokjáró-fal maradványa. Ugyancsak megállapítást nyert, hogy a 15. századi torony-várfal együttes elé húzott – a barbakánnal kötésben álló, K-i végén „olaszos” szögben törő – új falsík a 16. sz. első felében épült. (Alapozási szakaszának tetején a torony oldalára kissé felfuttatott, korhatározó kerámiaanyagot tartalmazó öntött habarcsréteget terítettek el, mely alatt a falelválás tisztán jelentkezett). E 16. századi építkezés összefüggésbe hozható a toronybelső tavaly feltárt, „szögletes patkó alakú” köpenyezett beszűkítésével és K-i „belsőkapu”-kialakításával, melyet Matthäus Lang von Wallenberg salzburgi érsek (1519–1540) verete keltezett. Figyelemmel a vár szinte lakhatatlan állapotát jelző 1528-as leírásra, s az 1543/44-es török foglalásra, e torony- és várfalátépítés a Bakicsok birtoklásának időszakára (1530-as évek, 1540-es évek legeleje) valószínűsíthető. (A vár átfogóbb felújítási programjára utalhat többek között a felsővári ciszterna ugyanekkorra tehető felújítása, melyet I. Ferdinánd 1530-as érme keltez, továbbá az alsóvár D-i külső várfalával egybeépített barbakán emelése.)

Az alsóvár Ny-i részének egy újabb – É-D-i irányban teljes (17,5 m) hosszúságú és 5–7,5 m között változó szélességű – átvágása eredményeként számos 15–17. századi objektum, építészeti részlet került napvilágra, a tavalyi felületek K-i irányban kiterjesztett szerves folytatásaként.

A 2. árok „A” (É-i) szakaszán folytatódott az alsóvár Ny-i zárófala, a várkápolna, valamint a kaputorony falszorosa által határolt kettős sziklaterasz kutatása. A 15. századi periódus vonatkozásában a gótikus kápolnába vezető lépcsősor – eddig törmelékkel fedett – alsó szakasza került napvilágra. Az alsó terasz természetes sziklafelületére lefutó lépcsősor újabb 4-5 foka volt követhető: a járólapok már hiányoztak, de a sziklába vésett, habarcslenyomatot ágyazatuk rögzíthető volt. A lépcső alapját adó sziklatömb Ny-i tövében sikerült rábukkanni az alsó sziklaterasz 15. századi agyagos járósíntjének egy újabb csonkjára, melyet 2007-ben V. László és Hunyadi Mátyás pénzei kelteztek (felületén betaposott, erősen szenes-hamus törmelék). A 16–17. sz. vonatkozásában folytatódott a kápolna és lépcsősora elé húzott, K–Ny-i irányú támfalrendszer feltárása. Megállapítást nyert, hogy ennek korai (a 15. századi járósíntre alapozott) falmagva a 16. sz. első felére (megint csak a Bakics-időszakra) keltezhető, és K-i szakaszán, a kápolnalépcső tövében, É felé kiugratott, téglalap alaprajzú falazott akna tagolja